

Luč na koncu predora

Denacionalizacija *Država naj se umakne iz gospodarstva, tako da denacionalizira podržavljena samoupravna podjetja*

Novoizvoljeni vladajoči politiki in podpisniki peticije, ki podpirajo hitro privatizacijo državne lastnine, trdijo, da je edina mogoča pot izhoda iz krize in umika države iz gospodarstva množična razprodaja slovenskih državnih in podržavljenih samoupravnih podjetij.

Podpisal sem peticijo proti prodaji državne lastnine podjetij in za boljše upravljanje. Ne podpiram pa tistih podpisnikov te peticije, ki trdijo, da je treba ohraniti državno lastnino tako v državnih podjetjih (npr. Dars, Slovenske železnice, energetika) kakor tudi nad podržavljenimi samoupravnimi podjetji. Vztrajanje pri državni lastnini daje ekonomsko podporo uničevalnemu partitokratskemu razredu in sistemsko ohranja ureditev, ki pogojuje ekonomsko neučinkovitost, klientelizem in korupcijo.

Po 26 letih mojega ukvarjanja z optimizacijo lastnine podjetij v razmerah informacijske družbe mi je jasno, da so po svetu in pri nas najuspešnejša in najbolj prodorna podjetja, ki jih upravljajo in poslovodijo inovativni notranji lastniki ob sodelovanju zunanjega tveganega kapitala. Če se spoštuje ta objektivno dana razvojna zakonitost, je družba ekonomsko in socialno lahko uspešna.

Predlagam torej, da se država umakne zelo hitro iz gospodarstva tako, da se denacionalizira podržavljena samoupravna podjetja. Državna podjetja in finančne organizacije naj država preda v upravljanje notranjim zaposlenim partnerjem in slovenskim vlagateljem zasebnega kapitala. Država pa naj določi pogoje upravljanja državne lastnine.

V Slovenskem razvojnem svetu smo že pred dvema letoma razvili predlog »zakona o denacionalizaciji družbene lastnine in množičnem kapitalnem varčevanju«. Nekdanja podržavljena samoupravna podjetja, ki so jih za visoko ceno prevzeli notranji lastniki, so povprečno najboljša slovenska podjetja. Tudi nekatera podjetja, ki so jih kupili tujci, so uspešna. Toda gre za zelo dobra, kapitalsko in strokovno razvojno močna podjetja, ki so jih prevzeli tujci predvsem zato, ker jih zaradi previsoke

cene lustrirani samoupravljalci niso zmogli prevzeti s kontrolnim deležem kapitala.

Glavni vzrok za petindvajsetletno uničevanje slovenske družbe je državni kapitalistični rop večine zasebne družbene podjetniške lastnine in množična lustracija 382.000 samoupravljalcev.

Formalnoppravno je bila družbena lastnina – tako kot so jo določili v *Zakonu o gospodarjenju z državnimi gospodarskimi podjetji* iz leta 1950, *Ustavni zakon o temeljnih družbeno in političnih ureditvah FNR Jugoslavije* iz leta 1953, *Ustava FNRJ* iz leta 1963, *Ustavni amandmaji* iz leta 1971, *Ustava SFRJ* iz 21. februarja 1974 in *Ustava socialistične republike Slovenije*, sprejeta 28. februarja 1974, ter *Amandmaji k Ustavi socialistične federativne republike Jugoslavije* iz 22. oktobra 1988 – samo posebna oblika zasebne lastnine in nikoli ni bila državna lastnina.

Kot zasebna lastnina je, tako kot je o tem pisal v Večeru dr. Ludvik Toplak, povsem ustrezala klasični starorimski pravni definiciji lastnine. Družbeno lastnino so na podlagi omenjenih ustanov in zakonov upravljali izključno trenutno zaposleni v podjetjih, ki so poslovala z družbeno lastnino. Samo zaposleni so neposredno ali prek delavskih svetov sredstva v družbeni lastnini uporabljali in razpolagali z rezultati živega in minulega dela oziroma odločali so o uporabi dohodka, ki ga je podjetje dosegalo v pogojih tržne konkurence. Cilj upravljanja je bilo čim bolj popolno uresničevanje svojih osebnih in družbenih potreb. Pravica do upravljanja je bila »neodtujljiva pravica«. Trinajsti člen *Ustave SRS* iz leta 1974 določa: »Nihče ne sme na nikakršen način onemogočiti in ne omejevati delavca, da ne bi enakopravno z drugimi delavci odločal o svojem delu ter pogojih in rezultatih svojega dela.«

Noben samoupravljalcev ni mislil, da mu bo nekoč »demokratska« nova oblast odvzela njegovo zasebno-družbeno lastnino. Po izgubi 40 odstotkov trga po osamosvojitvi Slovenije so ta samoupravna slovenska podjetja z izjemno vitalnostjo v nekaj letih

manj zahtevni jugoslovanski trg nadomestila s precej zahtevnejšim zahodnim trgom.

Oblike upravljanja družbene lastnine so omogočale ekstenzivni gospodarski razvoj, niso pa zadosti podpirale inovativnosti in ustvarjalnosti. Način samoupravnega upravljanja podjetniške družbene lastnine po načelu en zaposleni en glas in preveliko prevladovanje kratkoročnih nad dolgoročnimi interesi podjetja sta v osemdesetih letih začela povzročati upad družbenega produkta, povečanje nezaposlenosti in v razdobju prehoda na informacijsko družbo vse večje zaostajanje za razvitimi državami. Zato smo leta 1988 spremenili ustavno ureditev in omogočili sobivanje vseh oblik lastnine kapitala, torej družbenega in domačega zasebnega ter tujega kapitala. Toda zaposleni so povsem avtonomno v podjetjih, ki so poslovala z družbenim kapitalom na podlagi *Zakona o podjetjih (UL SFRJ 77/1988)* in tudi *Zakona o lastninjenju z dokapitalizacijo podjetij z internimi delnicami* iz avgusta 1990 odločali o dokapitalizaciji družbenega kapitala z novim zasebnim kapitalom. Ti predpisi so omogočili nove oblike sožitja družbenega in zasebnega kapitala. Na podlagi odločitev samoupravnih organov in zasebnih vlagateljev je sodišče registriralo novo stanje podjetniškega kapitala.

Protiustavnost podržavljanja družbe lastnine

Triintrideseti člen *Ustave Republike Slovenije* določa: »Zagotovljena je pravica zasebne lastnine in dedovanja.« Ker je bila družbena lastnina samo posebna oblika zasebne lastnine, predstavlja vsako razlaščenje samoupravljalcev kršitev slovenske ustave.

V 67. členu *Ustave Republike Slovenije* piše, da »zakon določa način pridobivanja in uzivanja lastnine tako, da je zagotovljena njena gospodarska, socialna in ekološka funkcija.«

Ta določba = vsaj meni – pomeni, da naj zakon, ki obravnava lastnino, pozitivno vpliva na uspešno gospodarjenje, na socialo in ekologijo. Toda *Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij*, sprejet novembra 1992,

Page: 5

Reach: 157000

Country: SLOVENIA

Size: 917 cm2

2 / 3

je samoupravljalcem poddržavil oziroma odvzel okoli 80 odstotkov pravic do izključnega upravljanja družbene podjetniške lastnine. Ta nacionalizacija je povzročila uničevanje številnih družbenih podjetij in njihovo preveliko zadolženost. Zelo počasi se je povečeval družbeni proizvod do leta 2008, nato se je zgodil njegov silovit padec. Zgodilo se je neodgovorno zadolževanje slovenske družbe v tujini. Pohlep tajkunskih mogotcev se je sprevel v uničevanje podjetij. Škodo bomo plačali davkoplačevalci. Velika večina lastnikov certifikatov, ki so jih vložili v pooblaščenice investicijske družbe, je izgubila to premoženje. Število nezaposlenih se je od leta 1992 povečalo za več kot 70.000. Število premladih prisilnih upokojevcev presega 100.000. Zaradi socialne negotovosti se je rodila tretjina manj otrok oziroma se v 25 letih ni rodilo okoli 200.000 otrok.

Praksa je dokazala, da je *Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij* iz leta 1992 v nasprotju s

33. in 67.členom *Ustave Republike Slovenije*. Vsak lustrirani samoupravljalcev v Sloveniji lahko sproži ustavni spor.

Če se želi doseči ugodne vplive na pospešitev gospodarske rasti in povečanje zaposlenosti, potem zagotavlja predlog zakona o denacionalizaciji družbene lastnine strokovne in v 26-letni praksi »lastninjenja« preverjene kakovostne rešitve. Ne gre za vračanje nazaj, ampak za to, da se zdaj zaposlenim omogoči avtonomno upravljanje podjetij na podlagi upoštevanja prakse najboljših slovenskih par-

tnerskih podjetij.

Denacionalizacija družbene lastnine

Če bi hoteli dolgoročno sanirati slovensko družbo, potem je treba poddržavljena podjetja vrniti njihovim edinim ustvarjalcem in lastnikom. To so sedanji zaposleni v tistih podjetjih, ki še poslujejo. Ta podjetja pripadajo aktivni mladi in srednji generaciji.

Predlog našega zakona predvideva, da se v korist skupnosti zaposlenih iz nerazdeljenega dobička ali rezerv iz dobička, osnovni kapital poveča po nominalni vrednosti za 50 odstotkov in eno delnico tako, da trenutno zaposleni trajno pridobijo nerazdelni kontrolni delež kapitala nad svojim podjetjem. Gre za preprosto računovodsko operacijo na podlagi zapoznele udeležbe zaposlenih pri dobičku, ki so ga tako ali tako ustvarjali samo lustrirani samoupravljalci. Zato zaposleni tega kontrolnega deleža ne bi plačevali. Ves kapital v družbah Etolu, Heliosu, Letriki, Žitu, Gorenju, Mercatorju itd. so ustvarili izključno zaposleni. Njim naj se tako vrne polovični, toda za nadzor podjetij bistveni del njihove zasebne lastnine.

Sedanji delničarji, ki delajo v podjetju ali so v podjetje vložili sveži kapital, naj po predlogu zakona zadržijo vse glasovalne in materialne pravice.

V urejeni kapitalistični družbi nihče ne more postati lastnik podjetja, če ga ni ustanovil, vanj vložil kapital, inovacije in delo ter ga poslovodil. Vseeno predlagam kompromisno rešitev tako, da se tistim zunanjim delničarjem, ki so

do lastnine delnic prišli na podlagi poddržavljenja družbene lastnine, njihove delnice na podlagi zakona preobrazi v prednostne neglasovalne delnice, ki bi nudile minimalno zajamčeno dividendo. Take delnice bi bile primerne za portfolio vlagatelje in tako za oživitev slovenskega trga kapitala. Sanacija bank, ki so večinoma lastnice »političnih« delnic, bi se izvedla predvsem s sanacijo realnega sektorja gospodarstva in dviga cene delnic, ne pa s poceni razprodajo delnic in ekonomsko kolonizacijo podjetij.

Če bi zaposleni prevzeli ponovno dolgoročno stabilno kontrolo nad svojimi podjetji, bi lahko – tako kot to počno tuji kupci Mercatorja – najeli na primer v EBRD dolgoročne ugodne kredite in dokapitalizirali svoja podjetja.

Praksa lastninjenja v devetdesetih letih je pokazala, da so zaposleni pripravljeni za zanesljiv in trajen kontrolni delež kapitala svojega podjetja uporabiti eno plačo na leto.

Iz krize je mogoče le z inovativnostjo, podjetniško svobodo in množičnim varčevanjem. Po našem predlogu bomo Slovenci varčevali, toda zase. Po konceptu razprodaje poddržavljenih podjetij pa bomo hudo varčevali, toda za druge. Naš proračun pa bo vse bolj siromašen. Iz svobodne republike se zaradi poddržavljenja velike večine podjetij 25 let spreminjamo v nesvobodno kolonijo.

Luč, ki sveti na koncu predora, je predvsem svobodni slovenski človeški kapital.

FOTO REUTERS

Page: 5

Reach: 157000

Country: SLOVENIA

Size: 917 cm2

3 / 3

